

Становище

от доц. д-р Андрей Бояджиев

на научно-изследователската и учебно-преподавателската дейност на Ценка Г. Досева – кандидатка в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ по направление 2.1. Филология (Славянски езици. Исторически синтаксис на руския език и текстология), обявен в ДВ, бр. 21 от 18.03. 2016 г.

Със заповед № № РД 38 – 321 от 16.05.2016 г. на Ректора на Софийския университет съм определен за член в научното жури на конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ в Катедра „Руски език“ на Факултета по славянски филологии на Софийския университет, обявен в бр. 21 на ДВ от 18.03.2016 г. по област на висшето образование 2. Хуманитарни науки, Професионално направление 2.1. Филология, научна специалност Славянски езици – Исторически синтаксис на руския език и текстология.

Като единствен кандидат в този конкурс участва гл. ас. д-р Ценка Г. Досева от Катедрата по руски език на Факултета по славянски филологии на Софийския университет. Тя е дългогодишен преподавател във Факултета. Досева е работила последователно като преводач, учител по руски език и университетски преподавател, а в момента чете лекции по исторически синтаксис, история на руския език и текстология на средновековните славянски ръкописи в катедрата.

За участието си в конкурса за доцент кандидатката е представила за рецензиране и оценка трудове, сред които са 1 монография, части от 2 книги, 14 статии и студии. Тя е автор и на изданието на 13 средновековни текста към научния сайт *Encyclopaedia slavica sanctorum* (<http://eslavsanct.net/viewobject.php?id=19>). Забелязаните от нея цитирания на собствени трудове са многобройни. Те обхващат 10 страници посочки.

Представените за оценка публикации по темата на конкурса като количество и качество представят кандидатката като учен с разностранни интереси. Те са в главно в области като история на руския език, история на българския език, старобългарски език, славянска историческа лексикология и словообразуване, текстологията на старите славянски ръкописи и издания на средновековни славянски текстове.

Основната самостоятелна монография, с която се представя на конкурса Ценка Досева, е *Химнографският репертоар за свети пророк Илия в славянската книжнина* (2016). Книгата представя Службите за пророк Илия по 13 източно- и южнославянски ръкописа от XI–XV в. В нея за първи път се публикува изцяло техният текст. Изданието е придружено с анализ на състава и структурата на службите, със задълбочено проучване на правописните, морфологичните, синтактичните и лексикалните особености на преписите. В анализа и изданието са използвани и паралели с 5 гръцки ръкописа и 1 старопечатна книга. Въз основа на този анализ се изказва предположение, че първоначално тези текстове са били част от архаичното ядро на Празничния старобългарски миней.

За първи път се публикува изцяло техният текст, а също и *Инципити* на песнопенията в тях – на тропарите в Канона на Йоан Монах (Дамаскин) и в *Канона на агрипния*, на ирмосите в двата посочени канона, на малките жанрови форми и на преводните стихире. За съпоставки се привлича и текстът на Службата в Илиана книга, архаичен по състав древноруски миней от XI–XII в., за който изследователите са единодушни по отношение на старобългарския му произход. Издирени са гръцките паралели на песнопенията, като за някои от тях на този етап не се откриват такива.

Книгата на Ценка Досева е ценна не само заради издадените текстове, а и заради множеството конкретни наблюдения върху отделни особености на текста и езика. В монографията има отделни части, които могат да се разглеждат като отделни самостоятелни

проучвания. Така например, специалното място, което е отделено на изследването на минея от РГАДА № 122, служи за реконструкция на лексикалното богатство на този най-богат на песнопения ранен препис на Службата.

Прецизният анализ и сравнението с многобройни преписи позволява на Досева да открие ясни паралели с южнославянските кодекси и да посочи коректни и старинни четения на редица места. Трябва да подчертаем и откритието на Ц. Досева на редица нови примери за старинната тита-нотация.

Правилен е подходът на Досева към славянските песнопения, за които не са открити гръцки паралели. Вместо да се впуска в хипотези за авторството, тя предлага внимателен анализ на езика и поетиката на тези текстове, което спомага да се отреди място им в богатата традиция на славянската преводна и оригинална химнография.

Публикуването на систематизиран материал от тринадесет ръкописни източника, както и инципити на песнопенията е малък принос към изучаването изобщо на ранната славянска преводна и оригинална химнография.

Изследванията върху различни проблеми на историята на текстовете за пророк Илия, които допълват наблюденията, направени в книгата, могат да се видят в още 4 публикации на Досева (№№ 9, 10, 13, 14).

Монографията се планира да бъде продължена с наблюдения върху лексикалните и песенно-поетически особености на вероятните непреводни химнографски творби. На тази проблематика ще бъде посветен нейн отделен, втори том.

Ценка Досева е един от най-талантливите и опитни изследователи на старата славянска лексика. Нейна е една част от речник-индекса на Симеоновия сборник (по Светославовия препис от 1073 г., т. 2) – това са буквите з, к, л, м, ц, ч. Всъщност, голяма част от нейните трудове са посветени на въпросите на лексиката и словообразуването и по-специално, на словното богатство в старата славянска преводна и оригинална химнография (№ 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12). Можем напълно да се съгласим с нейния извод, че в химнографията се „съдържат данни, незаменими за пресъздаването на картината на живота в онази древна епоха“ (№ 3, с. 187).

Характерно за тези изследвания е привличането на богат материал от всички известни до този момент издания, речници и индекси, както и проучвания на други изследователи по въпроса. Това позволява за всяка една дума да се очертае точното значение и да се проследи развитието ѝ от първите фиксации до употребата ѝ в съвременните говори. Особено голяма е заслугата на Досева при реконструкцията на словното богатство на древните славянски минеи и съотнасянето му към незасветителствани форми и думи от старобългарската епоха.

Важна част от научното творчество на Ценка Досева е участието ѝ в издания на средновековни славянски паметници. Тя участва в оформянето на принципите при изданието на 3. том от Симеоновия сборник и подготвя част от неговия текст (с. 953–1221).

Заслуга на Досева е публикуването на неизвестен дотогава препис на оригинален славянски канон за Димитър Солунски (Еще один список Последования св. Димитрию Солунскому, 2003). Изданието от ръкопис R 4187 от Националната всеучилищна библиотека в Загреб е придружено със сравнение на текста по 7 преписа, съдържа анализ на структурните и езиковите особености на творбата.

На Ц. Досева принадлежи и публикацията на 13 текста, посветени на пророк Илия в електронната *Encyclopedia Slavica Sanctorum*. Въпреки че не е споменат сред документите, свързани с хабилитацията, трябва да отбележим и активната роля, която играе Досева при електронната публикация *Corpus of Old Slavic Texts from the XI c.*, съвместен проект на Софийския университет и Университета в Трондхайм.

Освен обичан от студентите преподавател Ценка Досева е активен научен организатор. Тя е член на Дружеството на русистите в България, на Националната мрежа на преподавателите по руски език и култура, на Асоциацията на византинистите и медиевистите в България. За нейните умения за организационна научна и просветна дейност говори

фактът, че тя ръководител на кабинета на фонд „Русский мир” в Софийския университет „Св. Климент Охридски”.

Кандидатката е активен участник в национални и международни научни форуми. Тя е изнасяла многократно доклади на конгресите и симпозиумите на МАПРЯЛ, на славистични форуми във Варшава (1985), Рига (1990), Братислава (1994) и мн. други.

Ц. Досева се включва и в няколко научни проекта, посветени на старобългарското културно наследство в староруската писменост, два от които са международни.

Бих открил няколко съществени страни от научните занимания на гл. ас. д-р Ценка Досева.

1. Подчертан интерес към изданията, езиковия и текстовия анализ на източнославянските ръкописи.

2. Особен акцент към словното богатство на минеите. В това отношение Досева съчетава синхронните и диахронните методи, като се стреми да реконструира най-старинните форми и значения на думите.

3. Активна научна, преподавателска и организационна дейност.

След всичко казано дотук ще си позволя да препоръчам с пълна убеденост на научното жури да избере гл. ас. д-р Ценка Г. Досева за доцент по научната специалност *Славянски езици – Исторически синтаксис на руския език и текстология*.

Рецензент:

доц. д-р Андрей Бояджиев